

Яру Славутичу – 100 років

*Моє серце в херсонських степах
У притаєнних скитських могилах,
Я в душі чебрецями пропах,
Випасаючи коней на схилах*

Яр Славутич

11 січня 2018 року вся українська громада нашої країни та світу відзначила 100 років від дня народження видатного педагога, українського мовознавця і літературознавця, письменника і перекладача, автора багатьох підручників з української мови, доктора філології зі славістики, професора-емерита Альбертського університету (Едмонтон, Канада) Яра Славутича.

Справжнє ім'я Яра Славутича – Григорій Михайлович Жученко. Він народився 11 січня 1918 року на родовому хуторі Жученки Херсонської губернії (нині Кіровоградська область). Батько під час колективізації був висланий до Сибіру. Проте Григорій втік із заслання і згодом повернувся додому.

1935 року він переїхав до Запоріжжя, де працював на «Запоріжстали», одночасно навчаючись на вечірніх курсах. У 1936–40 рр. Григорій Жученко навчався у Запорізькому педагогічному інституті, отримав диплом викладача української мови і літератури. Там же розпочав займатися поезією, видав кілька віршів. У 1938 році був заарештований за зберігання забороненої літератури, але швидко відпущений.

У 1940 р. був мобілізований до лав Червоної армії. Закінчивши інженерно-саперну школу 375-ї дивізії, отримав звання лейтенанта. Але проте, як воював лейтенант Жученко у лавах Червоної армії нічого не відомо. У 1941–43 роках, за його словами, він перебував у лавах організованої ОУН-івцями «Чернігівської Січі». Проте одночасно він друкується під іменем Яр Славутич у колабораціоністській газеті «Нова Україна», що видавалася у Харкові під егідою міської управи. З початком просування Україною радянськими військами втікає до Львова, потім подається до нацистської Німеччини, живе у Берліні до початку боїв за місто.

Після закінчення Другої Світової у Європі навчається в Українському Вільному універси-

теті у Мюнхені, працює у редакціях журналів «Заграва», «Арка», обирається секретарем правління Мистецького українського руху.

Від 1949 року Яр Славутич проживав у США. В 1954 році в Пенсильванському університеті отримав науковий ступінь доктора філологічних наук зі славістики, в 1955 – доктора філософії. П'ять років Яр викладав українську мову в Каліфорнії, а в 1960 році переїхав до Канади, де до 1983 року обіймав посаду професора Альбертського університету в Едмонтоні.

Яр Славутич – автор англomовних підручників з української мови, літературно-критичних нарисів, редактор і видавець літературно-мистецького альманаху «Північне Сяйво», що публікувався в Едмонтоні. Учений-славист розробив новий зоро-слуховий метод вивчення української мови. Наукову діяльність вів двома мовами: українською та англійською, видав до сотні наукових праць, своїх і чужих, та поетичних збірок, створивши у 1960 році власне видавництво «Славута».

Більш як 50 років Яр Славутич викладав українську мову в Америці й Канаді, став автором понад трьох десятків поетичних збірок, літературознавчих, мемуарних книжок, а також перекладів, виданих за рубежом і перевиданих в Україні.

Яр Славутич був дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка, Української вільної академії наук, Української Могилянсько-Мазепинської академії. В 1955-60 роках він викладав

українську мову в Американській військовій школі мов. Від 1960 року – проживав у Канаді. 1960–1983 роки Яр Славутич – професор Університету провінції Альберта, керівник відділу славістики.

2002 року його було номіновано у лауреати Міжнародної літературної премії ім. Івана Кошелівця, премій УВАН, Української Могилансько-Мазепинської академії, Українського літературного фонду ім. І.Франка в Чикаго (США), ім. академіка Д.Яворницького, ім. Д.Загула. Став членом Національної спілки письменників України, відомий як вчений-славист, соціолінгвіст, меценат.

Нагороджений Орденом від уряду України «За Заслуги» та «Почесною Грамотою» від Національної Академії Педагогічних Наук України (2008). Був президентом Канадського інституту назвознавства, Українського шекспірівського товариства, головою осередку Наукового товариства ім. Шевченка у Західній Канаді.

Починаючи з 1990 року науковець неодноразово відвідував Україну, її сотні міст і сіл. Тоді ж ним був організований фонд Яра Славутича, що надавав допомогу українським діячам науки і культури у публікації творів. На розвиток української освіти й науки фонд передав понад 26 тисяч канадських доларів.

Помер Яр Славутич в Едмонтоні 4 липня 2011 року, був похований на цвинтарі св. Михаїла.

Незважаючи на численні регалії, ім'я поета було невідоме жителям Кіровоградської області. Лише у 1990-х–2000-х роках працівники обласної універсальної наукової бібліотеки імені Дмитра Чижевського на чолі з письменницею та науковим редактором бібліотеки Антоніною Корінь відкрили для міста Яра Славутича як поета, літературознавця. Саме завдяки активній громадянській позиції А. Корінь тепер ми маємо архів радіопередач з Яром Славутичем, листування та інтерв'ю. Дев'ять поїздок на рідну Україну теж зумовлені інтересом до творчості митця з боку земляків. Антоніна Корінь під час зустрічі Яра Славутича зі студентами КДПУ ім. В. Винниченка в 1998 році написала посвяту поету-земляку.

*Ох цей Яр – полум'Яр!
В його грудях – вічний жар.
Він палає щохвилини.
То – любов до України.
Ох цей Яр – полум'Яр!*

*Він – сіяч і хлібодар,
Сіє в книгах полемічних
він розумне, добре й вічне...
Змолоду співа в них колос.
Вслухайтесь: то Ярів голос.*

У відділі краєзнавства ОУНБ ім. Д.І.Чижевського до 100-річчя з дня народження Яра Славутича підготовлено виставку творів письменника «Його слова – і щастя, й біль», на якій представлено значний творчий доробок письменника-земляка. У фондах ОУНБ ім. Д.І.Чижевського представлені видання як закордонні, так і українські. Він є автором численних монографій, підручників, методичних посібників і статей. Твори Яра Славутича представлені окремими виданнями:

☞ Славутич, Яр. Велич Шевченка = Shewchenko's Greatness. – Вінніпег: Накладом УВАН, 1961.

☞ Славутич, Яр. Дослідження та статті. – Едмонтон: Славута, 2006.

☞ Славутич, Яр. Зібрані твори: 1938–1978. – Едмонтон: Славута, 1978.

☞ Славутич, Яр. Іван Франко і Росія. – Вінніпег: УВАН, 1959.

☞ Славутич, Яр. Избранное /Пер. с укр. Ю. Пустовойтова и др.– Иерусалим: Общество Еврейско-Украинских связей, 1986.

☞ Славутич, Яр. Карпатські січовики // Кущинський, Антін. Закарпаття в боротьбі: спогади / А. Кущинський. – Буенос-Айрес: вид. Ю. Середяка, 1981.

☞ Славутич, Яр. Меч і перо: вибрані дослідження, статті та огляди. – К.: Дніпро, 1992. – 413 с.

☞ Славутич, Яр. Модерна українська поезія. 1900–1950 = Modern ukrainian poetry. 1900–1950. – Філадельфія: видання «Америки», 1950.

☞ Славутич Яр. Моя доба: поема. – Львів: Меморіал, 1993.

☞ Славутич, Яр. Мудрощі мандрів: восьма збірка поезій. – Едмонтон: Славута, 1972.

☞ Славутич, Яр. Поезії та поеми: повне видання (1937–2004). – Едмонтон: Славута, 2004.

☞ Славутич Яр. Правдоносці: збірка збірочок. 1938–1948. – Мюнхен: Золота брама, 1948.

☞ Славутич, Яр. Розстріляна муза: сильвети. – Детройт: Прометей, 1955.

☞ Славутич, Яр. Твори в 5 томах. – К.: Дніпро; Едмонтон: Славута. – 1998.

✍ Славутич, Я. Творчість Володимира Винниченка. Лекція: Альбертський університет, Канада, 1976.

✍ Славутич, Яр. Три поеми і шість поезій: восьма збірка поезій / англійські переклади: Романа Ореста Татчина, Ориси Фербей Ватсон. – Едмонтон: Паблішер Канада, 1992.

✍ Славутич, Яр. У вирі багатокультурності: спогади учасника / Яр Славутич. – Едмонтон: Славутич, 1988.

✍ Славутич, Яр. Українська література в Канаді: Вибрані дослідження, статті й рецензії / Яр Славутич. – Едмонтон: Славутич, 1992.

✍ Славутич, Яр. Шевченкова поетика. – Едмонтон: Славутич, 1964.

Також твори Я.Славутича представлені в збірках: «Західноканадський збірник», «Слово: збірник українських письменників: література, мистецтво, критика, мемуари, документи», «Збаражчина: збірник статей, матеріалів і споминів» та інші.

На деяких виданнях є автографи Яра Славутича:

«Козак та амазонка: (з подорожі по Південній Америці)»

Маєстат: шоста збірка поезій;

Місцями запорозькими: нариси та спогади;

Модерна українська поезія. 1900–1950 = Modern ukrainian poetry. 1900–1950.

Серед автографів є дарчі написи конкретним особам чи організаціям:

Прокопові Наумчукові: *«Дорогому колезі, творцеві радіопрोगрами «Пісня України» ;*

Василеві Луцеву: *Найдіяльнішому українському бібліографові, дорогому колезі д-рові Василеві Луцеву – Яр Славутич (2.01.1973 у 55-річчя)*

Яр. Рудницькому: *Дорогому проф. Яр. Рудницькому з правдивою пошаною Яр Славутич 18.V.1961 Winnipeg*

Науковій книгозбірні у місті Тобілевичі від Яра Славутича 1 червня 1992 р.

Обласній науковій бібліотеці імені Д. Чижевського від Яра Славутича 14.05.1998

Обласній науковій бібліотеці імені Д. Чижевського – будьте! Провітайте!

Науковій книгозбірні ім. Д.Чижевського в місті Тобілевичі від Яра Славутича, Київ, 30.09.1997

До 100-річчя від дня народження Яра Славутича Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Дмитра Чижевського підготувала біобібліографічний покажчик **«Син херсонських степів»** (упорядник – Чуприна Н.К., бібліотекар відділу обслуговування користувачів), який розміщений на сайті бібліотеки <http://library.kr.ua/>

У покажчику вміщена інформація про джерела, які висвітлюють життя та творчість поета, літературознавця, мовознавця, перекладача, науковця Яра Славутича. Видання покликане задовольнити інтерес читачів до відомої особистості у культурному житті краю, а також світової спільноти.

Спеціально для біобібліографічного покажчика вступне слово написала українська поетеса, літературознавець, член Національної спілки письменників України, доцент кафедри видавничої справи, документознавства та інформаційної діяльності Кіровоградського інституту розвитку людини Надія Частакова.

Покажчик створено на основі баз даних обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д.І. Чижевського м. Кропивницького, бібліотеки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, матеріалів INTERNET-мережі.

Покажчик складається з 6 частин.

До першої – входять твори Яра Славутича – 206 бібліографічних записів. Вони згруповані в чотири підрозділи: окремі видання, що подають перелік творів ученого, твори, що знаходяться в збірках; вступні статті, упорядкування, передмови; статті з періодичних видань.

У другій частині покажчика зібрана література про життя і діяльність Яра Славутича. Її підрозділи наповнюють: книги; статті з альманахів, збірників, окремих видань; періодичні видання; нотні видання (пісні на слова Яра Славутича).

Третю частину складає фільмографія.

У четвертій – розміщено WEB-ресурси.

П'яту наповнює іменний покажчик.

У шостій частині містяться додатки, куди ввійшли автобіографія митця, статті про життєвий і творчий шлях літератора, інтерв'ю, спогади сучасників, літературознавчі та наукові розвідки, посвяти. В цих дослідженнях передаються особливості сприйняття особистості Яра Славутича, його творчої спадщини вченими, митцями, сучасниками.

В загальний перелік бібліографічних джерел входять також нотні видання пісень окремих композиторів на слова Яра Славутича.

Завершує покажчик Фотогалерея.

Своєрідною родзинкою фондів ОУНБ імені Дмитра Чижевського є неопублікована епістолярна спадщина Яра Славутича, яка знаходиться у відділі краєзнавства. Це 15 листів, з яких перший лист датований 1 березня 1991 року Державній обласній науковій бібліотеці ім. Н.К. Крупської (нині Д.І. Чижевського) «на руки Олені Гаращенко, Валентині Киці та Оксані Сергєєвій».

Лист починається таким привітанням: *«Вельмишановні Амазонки! Передусім прошу прийняти щирий привіт від канадського козака, родом із давнього Запорозжжя. Ваш колективний лист, датований 25 грудня минулого року, прилетів чи пак приїхав на волах до мене лише два дні тому. Передав його мені п. Мирослав Юркевич, на ім'я якого ви були ласкаві написати і згадати про мене» (мова оригіналу).*

Останній лист датований 8 грудня 1996 року до п. Антоніни Корінь.

До теки «Яр Славутич. Епістолярій. Листи» входять листи, датовані: 1 березня 1991 р.; 21 березня 1991 р.; 20 вересня 1991 р.; 21 серпня 1992 р.; 10 вересня 1992 р., ? лютого 1993 р., 7 лютого 1993 р., 30 жовтня 1993 р., 8 січня 1995 р., 24 травня 1995 р., 9 серпня 1995 р., 3 листопада 1995 р., 28 лютого 1996 р., 2 квітня 1996 р., 8 грудня 1996 р.)

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського спільно з обласним краєзнавчим музеєм, міським літературно-меморіальним музеєм І.К. Тобілевича, обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. В. Сухомлинського стала співорганізатором у проведенні обласної літературно-краєзнавчої конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження Яра Славутича. На конференцію були підготовлені виступи фахівців бібліотеки: Колечкіної Т.П., завідуючої відділом краєзнавства на тему: «Загальний огляд літературних видань, подарованих Яром Славутичем і канадським видавництвом

«Славута» Кіровоградській обласній науковій бібліотеці»; презентацію біобібліографічного покажчика «Син херсонських степів»: до 100-річчя від дня народження Яра Славутича Чуприни Н.К., бібліотекаря відділу обслуговування користувачів.

100-річчю від дня народження вченого-лінгвіста, поета, перекладача, видавця, громадського діяча української діаспори Яра Славутича та 65-річчю від дня народження знаного українського літературознавця Леоніда Куценка були присвячені XI обласні літературно-краєзнавчі Куценківські читання, які традиційно проходять у міському літературно-меморіальному музеї І.К. Карпенка-Карого. Це – спільний проект музею, інституту післядипломної педагогічної освіти ім. Василя Сухомлинського та обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

У читаннях взяли участь викладачі Центральноукраїнського державного педуніверситету ім. В. Винниченка, музичного училища, інституту післядипломної педагогічної освіти, співробітники музеїв, бібліотек, Державного архіву Кіровоградської області.

У рамках заходу серед інших виступів дві презентації були присвячені творчості Яра Славутича: презентація виставки «З Україною в серці» про життєвий і творчий шлях Яра Славутича та бібліографічного покажчика «Син херсонських степів», підготовленого співробітниками ОУНБ ім. Д.І. Чижевського до 100-річчя від дня народження Яра Славутича.

Про маловідомі сторінки життєпису Яра Славутича розповіла науковець літературно-меморіального музею І.К. Карпенка-Карого Тетяна Рєвва. Своїми враженнями від спілкування та багаторічного листування з поетом-емігрантом поділилася поетеса, громадська діячка Антоніна Корінь. Кандидат філологічних наук, викладач кафедри української літератури Центральноукраїнського педуніверситету ім. В. Винниченка Олександр Ратушняк розповів про зв'язки Яра Славутича з Євгеном Маланюком та Юрієм Шевельовим.

Спадщина Яра Славутича назавжди повернулася до нас, його співвітчизників.

Джерела та література

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Дмитра Чижевського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.kr.ua>

Син херсонських степів. До 100-річчя від дня народження Яра Славутича. Бібліографічний покажчик. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.kr.ua/bibliograph>

У Кропивницькому відбулися XI обласні літературно-краєзнавчі Куценківські читання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kr-rada.gov.ua/news/u-kropivnitskomu-vidbulisya-hi-oblasni-literaturno-kraznavchi-kutsenkivski-chitannya.html>